

SCHOLA-VRIENDEN-CONTACT

Uitgave van de Schola Cantorum Karolus Magnus te Nijmegen

Redactie: Jos Verhagen, André Weel en Jan Timmermans

Redactieadres: Kuluutsheuvel 37 5825BD Overloon

tel.: 06-51248009; e-mail: jjlmverhagen@gmail.com

16e jaargang

nummer 1

januari 2023

Inleiding

De vorige uitgave van het vriendencontact verscheen in juni van het afgelopen jaar en beschreef wat de schola in de eerste helft van het jaar 2022 allemaal meemaakte.

In de tweede helft van 2022 heeft de schola:

- twee keer een integrale uitvoering verzorgd van "De stem van Titus Brandsma", eerst in de Ontmoetingskerk in Dukenburg en later in de kapel van Julie Postel in Boxmeer;
- muzikale bijdragen geleverd bij de viering van het 750 jarig bestaan van de Stevenskerk;
- de na corona weer voor het eerst uitgevoerde oecumenische dienst bij het Gebroeders Van Limburg festival opgeluisterd;
- samen met het Gregoriaans Koor Dukenburg in Berg en Dal de Mariavespers uitgevoerd;
- op de eerste zondag van de advent gezongen in de Boskapel.
- samen met Voces Caelestes een kerstconcert verzorgd in de Dominicuskerk.

En in de tweede helft van het vorige jaar vond ook de verkiezing plaats van de boom van het jaar waarvoor op aandragen vanuit de schola door de provincie Gelderland de koortsboom in Overasselt was genomineerd. In het najaar van 2022 verscheen een tweede druk van het boek van Jacques Janssen. We zongen in de tweede helft van vorig jaar slechts één uitvaart en namen afscheid van onze thuisbasis: de Lourdeskerk. In het najaar werd in De Drieklank, het parochieblad van de heilige Drie-eenheid in Nijmegen, uitgebreid aandacht besteed aan de schola

Over al deze gebeurtenissen leest u in het onderstaande meer.

JV

*_*_*_*_*

Integrale uitvoering van "De stem van Titus Brandsma" op 4 september 2022 in de Ontmoetingskerk Nijmegen

Een terugblik op het concert, vanuit het oogpunt van de dirigent

Vooraf was ik erg benieuwd hoeveel publiek er zou afkomen op ons optreden dat vóór de pauze corona- en Norbertusgezangen behelsde en na de pauze 'De stem van Titus Brandsma'. Ik vleide me met de gedachte dat de PR z'n werk wel gedaan zou hebben,

hoewel het fraaie zomerweer en de Max Verstappen-mania (Grand Prix Zandvoort) roet in het eten konden gooien.

Ik moet zeggen: het aantal bezoekers overtrof de stoutste verwachtingen. Ik telde zeker zeventig bezoekers. Zoiets geeft meteen een boost, een prikkel, een stimulans om de zangers zo goed mogelijk te laten presteren.

De schola was paraat met 14 zangers, die geposteerd waren in twee halve cirkels achter elkaar. Dat bleek een goede formatie: men had veel steun aan elkaar. En die is wel nodig, want de akoestiek van de Ontmoetingskerk (mijn thuishonk) houdt op z'n zachtst gezegd niet over. Er was goede concentratie bij de zangers, van gespannenheid viel weinig te bespeuren. Trouwens, onder leiding van Arno en Sander hadden de zangers flink ingezongen.

Ik zal niet zeggen dat een concert staat of valt met het eerste gezang, maar het voelt wel goed als het eerste gezang in opperste concentratie ten uitvoer wordt gebracht. En dat gebeurt ook. Gregoriaans mooi meditatief? 'Vere', 'waarlijk' wordt met een dergelijke overtuigingskracht ingezet dat de mensen bijna van hun stoel vallen. Wat zingen ze daar? Het publiek kijkt in zijn programmaboekje om te zien wat de schola zingt: 'Het is echt waar, Hij nam onze ziektes op zich en droeg onze smarten'. Ieder begrijpt dat het over de weeën en de naweeën van corona gaat. Mijn eigen gregoriaanse compositie is bij de mensen aangeslagen. Ook het volgende gezang zet de mensen aan het denken. Het gaat eveneens over corona, maar klinkt vreugdevoller: 'Alleluia, corona, de kroon van ellende bloeit uit in een kroon van glorie en een slinger van vreugde'. Mijn compositie over Christus, die bij zijn leerlingen in een bootje stapt en gelijk in slaap valt terwijl de elementen losbarsten, slaat in als een bom. Na dit vuurwerk klinkt: 'Komt allen tot Mij die belast en beladen zijt'.

Ik krijg sterk de indruk dat de boodschap zijn uitwerking op het auditorium niet gemist heeft. Dit gedeelte van het programma wordt afgesloten met het 'Stella caeli', waarin de hulp van Maria wordt ingeroepen om deze besmetting ('contagione' = contact) te boven te komen. De hoge tonen klinken hemels hoog.

Norbertus, de enige Nederlandse stichter van een kloosterorde in de Middeleeuwen, wordt aan de hand van zijn levensloop de hemel in geprezen. De solisten kwijten zich met verve van hun taak. Voor sommigen uit het publiek klinken een paar bekende teksten, zoals 'Verbum supernum' en 'Salve Regina'. De klanken zijn minder bekend, maar klinken als muziek in de oren: het is het norbertijnse gregoriaans.

Dirigent, zangers en bezoekers van het concert snakken naar de pauze. Het is buiten tegen de dertig graden, in de kerkzaal iets koeler. Koffie en thee vinden minder aftrek dan de verkoelende dranken fris, wijn en bier. Begrijpelijk gezien deze omstandigheden dat de animo om aan een tafel te neuzen in boeken en cd's van de schola slechts gering is. Links en rechts hoor ik hoe mooi men het programma tot nu toe gevonden heeft. En dan moet Titus Brandsma nog komen, denk ik.

Ik hoor achteraf dat het een goede greep is geweest de getoonzette levensgeschiedenis van de Nijmeegse heilige af te wisselen met steeds een gesproken tekst. Die wordt met verve door voorzitter Gerard Pieters gebracht.

Het eerste gezang is gelijk het moeilijkste. Ik bemerk bij een enkele zanger enige aarzelende tonen. Dat moet nog eens goed geoefend worden. Gelukkig dat het erop volgende 'Ave Maria' heel intens en met volle overtuigingskracht gezongen wordt. Ook de zangerige hymnen missen hun uitwerking op de toehoorders niet: het komt me voor dat ze zitten te genieten. Het klapstuk is het door mij gecomponeerde 'Beata solitudo', O zalige eenzaamheid, woorden van Titus Brandsma die zijn gevoelens vertolken in zijn cel van de Scheveningse strafgevangenis. Het empathische gedeelte van dit gezang gaat niet helemaal gelijk. Dat moet de dirigent voortaan secuurder aangeven! Ik hoop dat het zangers en publiek niet ontgaat dat waar we de middag met corona begonnen er ook mee eindigen in het beschouwende Titus Brandsma-lied: 'Bonum certamen', 'Ik heb de goede strijd gestreden, de wedloop volbracht, het geloof bewaard. Vanaf nu ligt voor mij de corona (kroon) van de gerechtigheid gereed.'

De toegift, het door Titus dagelijks in het Oranjehotel in Scheveningen gezongen 'Adoro te', zorgt tenslotte voor een heerlijke verstillings.

De complimenten zijn na afloop niet van de lucht. Ik denk: de zang heeft z'n werk gedaan.

Stan Hollaardt

*_*_*_*_*

Viering van 750 jaar St Steven.

Devotie en hilariteit

7 september 1273 was een gedenkwaardige dag in een lange periode van staduitleg. Op die dag werd de nieuwgebouwde stadskerk, gewijd aan Stephanus, de eerste martelaar, plechtig ingewijd. Die wijding werd verricht door de geleerde dominicaan en wijbisschop Albert de Grote namens de aartsbisschop van Keulen waaronder Nijmegen ressorteerde. Met die nieuwe kerk, die overigens pas in het begin van de 16^e eeuw de huidige maat verkrijgt, kreeg de Nijmeegse bevolking de beschikking over een groot en beeldbepalend godshuis. Met de Grote Markt werd de Stevenskerk het centrum van de stedelijke gemeenschap en dat is eigenlijk nog altijd zo. Zo'n kerkwijding is in de katholieke traditie een belangrijke gebeurtenis: het heeft de status van een hoogfeest en het kent een eigen misformulier. Waar we als schola bij het kerkwijdingsfeest van de St Jan in Den Bosch nog onlangs zo'n viering mochten opluisteren met gezangen uit de mis van de kerkwijding, werd de schola op een andere, verrassende manier betrokken bij de festiviteiten in Nijmegen.

Het organiserend comité plaatste de viering van het 750 jarig jubileum onder het motto 'Stevenskerk. Een plaats van betekenis'. De kerk is hier de plaats waar mensen van welke gezindheid ook naar toe komen om inspiratie, troost, schoonheid en verbondenheid te ervaren. Het programma van 7 september wilde daar uitdrukking aan geven. Geen kerkwijdingsdienst voor een kerkelijk smaldeel maar een festival voor

iedereen. In dat programma van een zevental thema's door de tijd heen trad de schola tweemaal op. De opening was voor ons: in een processie en gekleed in tunica met de Nijmeegse kleuren wijnrood en zwart, komend van de plaats waar een relikwie van Albert de Grote wordt bewaard, zongen we het *Eia Festivis*, een hymne ter ere van Albertus Magnus. Deze hymne was overigens die middag de enige verwijzing naar de kerkwijding van 1273. Het vijfde thema ging over de Schoonheid en werd verklankt door Berry van Berkum die een improvisatie speelde op het König-orgel. Die improvisatie liep uit op de melodie van de grote Nijmeegse hit 'Al mot ik krupe..' En op die klanken verzamelde de schola zich op het podium en zong vervolgens de door Stan Hollaardt vervaardigde Latijnse versie daarvan 'Quamquam reptare'. Waar Stan de coupletten voor zijn rekening nam, zong het publiek waaronder ook burgemeester Bruls uit volle borst het refrein... Hilariteit. En een mooi contrapunt in een waardig en ingetogen programma. Na afloop van een geslaagd optreden genoten we met andere 'acteurs' en gasten van een gezellige nazit onder de hoge gewelven. Met gregoriaans heeft het niets te maken maar voor de echte Nijmegenaar en voor ieder die de Stevenskerk dierbaar is volgt hier de tekst en Latijnse vertaling van 'Al mot ik krupe.'

Gerard Pieters

Al mot ik krupe	Quamquam reptare
Al mot ik krupe, op blote voeten gaon Ik wil nog één keer Sint Steven heure slaon	Quamquam reptare cum nudis pedibus Volo sonare Stephanus turribus. Bis
Als je ien de vrimde zit en leest dan ien de krant Van die goeie ouwe tied ien 't verre Nederland Dan kruupt er iets bij jou omhoog, Dan doet 't je overal pien, Dan denk je dikwijls bij jezelf: Wat zou ik daar graag sien.	Et sedens in barbaro legens diarium De antiquo oppido In Noviomagum Tum serpens supra in te Doloremque ubique, Tum saepe cogitans in se: Libenter essere.
Waar is toch de Liendenberg, waar is de Zeigelboan	Ubinam de Liendenberg, ubinam Zeigelbaon Ubinam de Verkesmert

Waar is toch de Verkesmert en die mooie lange laon? Alles is afgebroken, Gin huus is meer blieve staon, Maar één ding dat is zeker: Mien hert blijft veur je slaon. Als je straks naar huus toe komt, dan zie je die toren staon, Dan denk je aan die ouwe tied, hoe het vroeger is gegaon. Waar je als kind geboren bent en werd grootgebracht, Dan kun je nooit vergeten, daaraan denk je dag en nacht.	et hic pulcher 'Lange laon'? Omnia datas ruinas, Nullae domus reliquiae, Sed unam scio certe: Cor meum pulsat pro te. Quando mox domum ibis, et vidis turrim hanc, Cogitas o tempora, quomodo prior fuit hanc. Ubi puer natus es atque crescis unquam, Hoc nunquam oblivisceris, in mentem venies tamquam.
--	--

*_*_*_*_*

Viering van de 750e wijdingsdag van de Stevenskerk

Al vele jaren wordt in de Stevenskerk op een zondag in de nazomer een kerkdienst in middeleeuwse sfeer gehouden. Stadsbestuurders, prelaten, monniken, burgers en pestlieders komen aan in het begin van de dienst in middeleeuwse outfit in processie binnen. Een reliek van de diaken Stefanus wordt meegedragen. Er klinkt middeleeuwse muziek en uiteraard zingt onze schola gregoriaanse gezangen.

Zo ook op zondag 11 september 2022. Toen stond ook de middeleeuwse dienst in het teken van '750 jaar Stevenskerk'. Het feest van de wijding van de Stevenskerk (7 september 1272) is lange tijd nauwelijks gevierd, maar nu was er uiteraard alle reden toe. Vanouds is de zondag na Maria Geboorte (8 september) het moment om de wijding te gedenken. Dit jaar werd bij de wijding van de Stevenskerk evenwel ook al stilgestaan op de voorafgaande zondag, 4 september. Was de dubbele viering van de wijding de uitkomst van zorgvuldig overleg het gevolg van gebrek aan regie?

De vormgeving van de dienst is geen nauwgezette kopie van een middeleeuwse eucharistieviering. De dienst is bewust een mix van oud en hedendaags. Zo staat de voorganger te bidden en dank te zeggen met het gezicht naar de gemeente in plaats

van naar het oosten. En gebeden, lezingen en gezangen worden niet per se gekozen op basis van wat middeleeuwse liturgische boeken aangeven.

Gezien het toch wat teleurstellend aantal bezoekers is het de vraag of de formule niet (bijna) is uitgewerkt. Of er naast de grote aandacht voor de prachtige kostuums en attributen, ook niet op even zorgvuldig wijze een middeleeuwse liturgie moet worden samengesteld. Waarbij alleen de preek (net als in de Middeleeuwen) direct op het publiek is gericht. Voor de rest is er dan de volle pracht van een verdwenen ritueel. Een (bijna) 'echte' middeleeuwse dienst zou het resultaat kunnen zijn van overleg met historici en liturgisten die in de Middeleeuwen en in middeleeuwse liturgie zijn gespecialiseerd.

Hoe wij door een 'vreemde' ritus geboeid kunnen raken, bewijst de overweldigende belangstelling, ook vanuit ons land, voor het on-Nederlandse ritueel bij de uitvaart van The Queen. Ook wijs ik graag op een opvallend verschijnsel dat zich sinds enige tijd in ons land voordoet: de toenemende populariteit van de anglicaanse Choral Evensong, minutieus en liefst in het (oud-)Engels uitgevoerd, met alle toeters en bellen. Aan aanpassing aan onze vervlakte tijd heeft menigeen geen behoefte meer.

Overigens was de prachtige preek van pater Eduard Kimman S.J. geheel zoals een preek dient te zijn: een brug, die traditie en het heden van mensen verbindt.

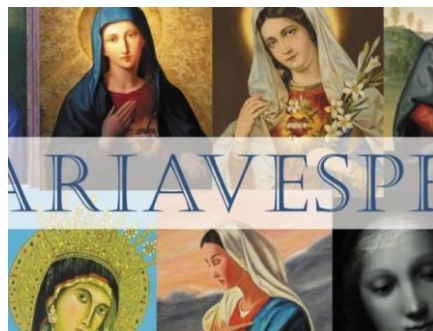
Henk Gols

*_*_*_*_*

Mariavespers in Berg en Dal

Maria in het zonnetje gezet.

Oktober 2022, het is de Mariamaand. Op 9 oktober, een zonovergoten herfst dag, geven het Gregoriaans Koor Dukenburg en Karolus Magnus een uitvoering van de Maria vespers in de Onze Lieve Vrouwe van het Heilig Hartkerk te Berg en Dal, zo'n 4 maanden voordat de kerk aan de goddelijke eredienst onttrokken wordt. Beide koren staan onder leiding van Stan Hollaardt.

Gerard Janssen, lid van het Gregoriaans Koor Dukenburg, heeft zo'n 2 jaar geleden het idee opgevat een koor op te richten om psalmen te gaan zingen. Hoewel dit koor er niet gekomen is, heeft zijn initiatief wel geleid tot deze uitvoering van de Maria vespers.

Op mijn vraag aan Gerard waarom hij juist de vespers graag uitgevoerd wilde hebben, vertelt hij dat hij vroeger op de middelbare school bij de paters in het seminarie van Gemert kennis heeft gemaakt met de vespers, die daar gezongen werden en hem

ontroerde. In zijn latere leven heeft hij regelmatig kloosters bezocht om de vespers de horen en mee te zingen. De vespers ervaart Gerard als een bron van meditatie en bezinning. Met name het gebed 'Deus in adiutorium meum' waarmee de Maria vespers beginnen spreekt Gerard zeer aan. God, kom mij te hulp! 'Je kunt het niet altijd alleen, het ontroert mij, deze roep om hulp'. Het beeld van Maria met kind ziet hij als metafoor: zoals Maria zorgt voor Jezus heb je zelf ook anderen nodig die voor je zorgen.

Het eerste deel van de uitvoering op 9 oktober is concertant en wordt verzorgd door Karolus Magnus. Hier klinken een aantal gezangen uit eerdere concerten gewijd aan Corona, Norbertus en Titus Brandsma, kort en ter zake ingeleid ter verduidelijking van de inhoud van de gezangen. Na de pauze, worden in het liturgische deel de Mariavespers door beide koren uitgevoerd. De serene, monotone, in een wiegende cadans gezongen psalmen, ondersteunt door minimalistische bewegingen, het buigen en draaien van de uitvoerenden, worden zeer gewaardeerd door zo'n 45 aanwezigen. Zij zien hoe de zon gedurende het concert langzaam over het Mariabeeld te midden van de zangers glijdt, zodat zij straalt. Maria ziet dat het goed is...

Jan Fransen

Het samen zingen is de schola en het GKD overigens goed bevallen. In mei 2023 zal er weer een gezamenlijke uitvoering van de Mariavespers plaatsvinden, misschien in de Molenstraatkerk waar ook Maria van Nijmegen staat.

JV

*_*_*_*_*

Eerste zondag van de advent

Na tientallen jaren voor het eerst gregoriaanse zang in de Boskapel

Op 27 november 2022 vierde de Schola met de gemeenschap van het Nijmeegse Stadsklooster Mariken beter bekend als de Boskapel, de eerste Zondag van de Advent. Dat bleek na twee vergeefse pogingen vanwege Covid19 en haar varianten pas nu mogelijk. Voortkomend uit de kloostertraditie van de Augustijnen werd de Boskapel na het Tweede Vaticaans Concilie (1962 -1965) als een van de zeven officiële experimenteerplaatsen aangewezen de vernieuwingen van het concilie te implementeren. In een levendige en inspirerende liturgie zong de Schola de bekende gezangen Ad te levavi (vooraf en als offertorium), in processie Qui te exspectant, als tussenzang psalm 121 Laetatus sum, als Communiegezing Dominus dabit met de vijf prachtige verzen en tot slot het bijzondere Adventsgezing Rorate caeli met de vier coupletten. De gemeenschap zong afwisselend mee met de vaste gezangen: het Kyrie, het Alleluia, het Agnus Dei en het refrein van het Rorate caeli. Om de Nederlandstalige liturgie in de traditie van het Stadsklooster / Boskapel geen geweld aan te doen werd in overleg op passende plaatsen een aantal acclamaties gezongen: Laat komen Hij die komen zal, Kom adem ons open en de zegenwens De levende zegene en behoeft ons. Bijna alle teksten en melodieën werden via een beamer geprojecteerd zodat boekjes overbodig waren. De profetie van Jesaja (Jesaja 2, 1-5) en het visioen over de komst van de Mensenzoon (Matteüs 24, 37-44) vormden de basis van de overweging door voorganger Joost Koopmans O.S.A. Met de symboliek

van een stok om mee te slaan (geweld en godsdienst) en een stok om op te steunen tot troost (cfr. psalm 23) werd het waakzaam op weg gaan naar Kerstmis gevisualiseerd en overwogen. Het sloot op een bijzondere wijze aan op het aanstaande vertrek als pelgrim van de gemeenschap van het Stadsklooster Mariken naar het klooster Sancta Maria aan de Bredeweg in Nijmegen. Na zestig jaar Boskapel zal Stadsklooster Mariken haar identiteit als ontmoetingsplek van kerkelijke en maatschappelijke spiritualiteit op een nieuwe manier vorm gaan geven. De verbouwde kapel aldaar zal de centrale plek zijn voor nieuwe kansen en tegelijk nieuwe uitdagingen.

De aandacht, de betrokkenheid en de intieme sfeer in de toch grote ruimte van de Boskapel vormden op deze zondag het ‘decor’ van een blij en nabij gebeuren. Na een gastvrije en hartelijke nazit was de uitwisseling van de Schola met de vaste bezoekers van de Boskapel hartverwarmend. De Schola en het Stadsklooster Mariken zullen zeker nog van elkaar horen.

Wil Robben

*_*_*_*_*

Adventsconcert en Titus Brandsmaprogramma in Boxmeer

“Als het goede maar gebeurt”

Na een ontspannen wandelingetje door het pittoreske Boxmeer (niet zoals Maria Magdalena buiten adem, maar relaxed) kwamen Jan Ermers, Jacqueline en ik aan bij de Kapel van Julie Postel.

De congregatie van de zusters van Julie Postel is in 1807 in Cherbourg, Normandië, opgericht door Julie Postel (1756-1846), kloosternaam zuster Marie Madeleine. Haar congregatie groeide doordat jonge vrouwen werden geïnspireerd door haar manier van leven, onderwijs en zorg voor “de eenvoudige mens”. Geraakt door God, bewogen om mensen.

In 1886 kwamen de eerste zusters naar Boxmeer. In 1896 werd het kasteel “Het Zand” gekocht voor de verzorging van de zieken, het begin van het “Heilig Hart” ziekenhuis.

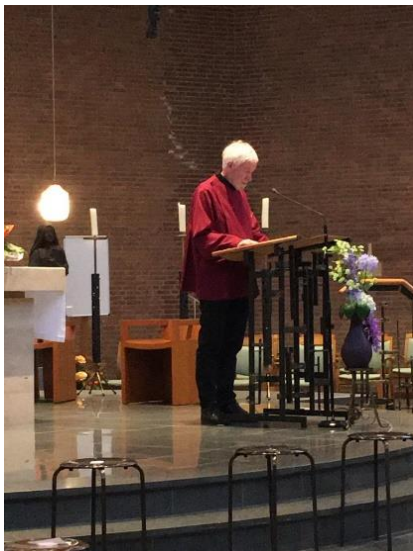
Dit is de locatie waar we vandaag te gast zijn.

Voor de pauze, zo spreekt Stan, klinken gezangen uit de adventstijd. Onder andere gezangen waaruit “vreugde om de verwachting van de komst van de Heer” en ook “verstilling van de inkeer” klinkt. Een bijzondere plaats nemen de gezangen tot Maria in (in dit programma een derde van de gezangen voor de pauze).

In processie begonnen we ons optreden met het gezang Aurora surgit lucida. Goed getimed, rustig en mooi als collectief gezongen. We zagen dat de Kapel goed gevuld was met een geïnteresseerd en enthousiast publiek. Dat bleek toen ze werden uitgenodigd om Rorate caeli (het laatste gezang voor de pauze) mee te zingen. Ze schoten direct uit de startblokken. Zichtbaar opgetogen om deel te nemen. Na Aurora surgit lucida zongen we achtereenvolgens het sterke Ad te levavi met de krachtige solo van Jan Ermers, Ad te Domine levavi, gebed, vol verwachting en hoop. Snel had ik, Jan Ermers en Henk Gols (deugd in het midden) gevonden om, in anders dan de vertrouwde akoestiek, samen op te trekken. Gevolgd door Gaudete met de introverte, positieve aankondiging door Sander Ram als solist, Veni Redemptor gentium, Ecce veniet, Ave Maria, Stella caeli, Stirps Jesse en de afsluiting van dit deel van het programma, Rorate caeli waarin Jan Ermers, Henk Gols, Gerard Pieters en ik ook solistisch invulling gaven.

Er volgde een korte pauze. Even tijd om de benen te strekken, wat in dit geval betekende juist even bewegen.

Duidelijk in een ander spoor begonnen we na de pauze met de gezangen in het teken van Titus Brandsma. We konden nu, tussen gezangen door, even zitten terwijl Gerard sprak over het leven van Titus. Wat het beeld completer maakt en rust geeft in het programma.

Voor mijn gevoel zongen we vrijer, meer ontspannen. Na O martyr Dei klonk het Ave, maris stella. Hier wisten we, voor mijn gevoel, de ruimte tot in de nok te vullen met onze groet. Heerlijk, waardoor ook de positieve tekst er uit kwam. Dit in tegenstelling tot Zelo zelatus waar ik via de bloedige verhalen van het boek Koningen, de strijd van Elia, het conflict in het Midden-Oosten voel. Het eindigt met de psalmregels in dit geval voor Elia geruststellende woorden. Vervolgens zongen we Flos Carmeli. Mooi, als een gebed, klonk luste et pie vivamus. De lijfspreuk van de zusters van Julie Postel: Spes Nostra, leek voor extra energie en inleving te zorgen. Beate solitudo, Adoro te, Qui vult venire volgden en met Bonum certamen sloten we ons optreden af. Ik heb de goede strijd gestreden.. Amen.

Dank aan Stan en medebroeders waaronder de solisten van de dag. Dank voor een mooi samenzijn. We hebben velen een mooie middag bezorgd (uit betrouwbare bron vernomen). Het goede is gebeurd.

Marcel de Ridder

*_*_*_*_*

Kerstconcert in de Dominicuskerk

Op zaterdagmiddag 17 december 2022 gaf de Schola Cantorum Karolus Magnus een kerstconcert in de Dominicuskerk te Nijmegen, samen met de vrouwenschola Voces Caelestes. Hiermee werd na een onderbreking van twee jaar een traditie voortgezet die begon in Klooster Graefenthal nabij Goch (D). Voorafgaand aan gezamenlijke repetitie en concert zorgden de Voces voor een letterlijk warm welkom door Karolus Magnus in de koude kerk te vergasten op hete soep. Dat gaf ook gelegenheid de band tussen beide scholae weer aan te halen.

Met ongeveer 150 aanwezigen was het concert goed bezocht. De royale opkomst kan mede een gevolg zijn van de aankondiging in alle Nijmeegse wijkkranten, én van de locatie, een parochiekerk midden in Nijmegen met optimale bereikbaarheid. Het concert werd ingeleid door theoloog en kerkhistoricus Peter Nissen.

Volgens vertrouwde formules wisselden de zang van de scholae elkaar af, terwijl de strofen van *Nunc sancte nobis* en *Puer natus in Bethlehem*, respectievelijk het eerste en laatste gezang, alternerend werden gezongen. Daarnaast bracht de vrouwenschola enkele meerstemmige gezangen ten gehore. De zangeressen hadden zich gehuld in lange warme vesten, waarvan de okergele kleur opvallend accordeerde met die van het Karolus embleem op de mouw van de tunica's. Een detail weliswaar, maar het illustreerde de perfecte samenwerking tussen de twee scholae.

Een van de hoogtepunten was de wereldpremière door de Voces Caelestes van de meerstemmige compositie *Vox clamantis* van dirigente Hanneke van der Grinten, onmiddellijk voorafgegaan door de gelijknamige gregoriaanse antifoön gezongen door Schola Cantorum Karolus Magnus. Verrassend was het begin waarin de

zangeressen zachte zuchtend-blazende geluiden maakten, die even aan de tekst van de Pinkstercommunio *Factus est repente* deden denken. De meerstemmigheid werd gekenmerkt door beheerst en fraai gebruik van schurende harmonieën en dissonanten, waarin de componiste zich een verre nazaat toonde van Carlo Gesualdo. Het gezang eindigde met een herhaalde, stijgende solo, de roepende mens in de woestijn verbeeldend - *vox clamantis in deserto*. Hier drong de vergelijking met *The unanswered question* van Charles Ives zich op, een compositie die eindigt met een herhaalde, wegstervende trompetsolo die vergeefs blijft vragen naar de zin van het bestaan.

Beide scholae gaven blijk van in wezen eenzelfde visie op het gregoriaans waarin het besef en de beleving van het gezongen woord centraal staan. Dit was bijvoorbeeld te horen aan overeenkomsten in klankkleur. Verschillen waren er ook. Waar Hanneke van der Grinten dirigeerde met ruime gebaren die de natuurlijke voortgang van de gezangen bevorderden, gebruikte Stan Hollaardt vaak een drukkere gestiek, als het ware de neumen in de lucht uittekenend. Zo leken de Voces vooral het meditatieve aspect van hun zang over het voetlicht te willen brengen, terwijl Karolus Magnus via expliciete fraseringen en dynamiek veeleer de nadruk legde op expressie van de tekst.

Na afloop vond menig zanger - zonder de bijzondere, middeleeuwse sfeer in Graefenthal te kort te willen doen - dat de scholae voor hun kerstconcert in de Dominicuskerk 'hun plek' hadden gevonden. De spiritualiteit van licht, hoop en verwachting die advent en kerst onderscheiden van andere tijden in het jaar kreeg in deze parochiekerk alle ruimte.

Dit memorabel concert was de doorstart van een traditie. En een muzikale opmaat naar Kerstmis die mooier niet had kunnen zijn.

Sjef Jongen

*_*_*_*_*

Tweede druk boek Jacques Janssen

Van het postuum verschenen boek van Jacques Janssen '*De restauratie van het gregoriaans, een gebed zonder end*' heeft de schola in eerste instantie 75 exemplaren laten drukken. Toen deze allemaal hun bestemming hadden gevonden zijn er opnieuw 50 exemplaren vervaardigd. Door de gestegen papierprijzen hebben we de prijs echter moeten verhogen en kost het boek nu - exclusief verzendkosten - 54,50 euro.

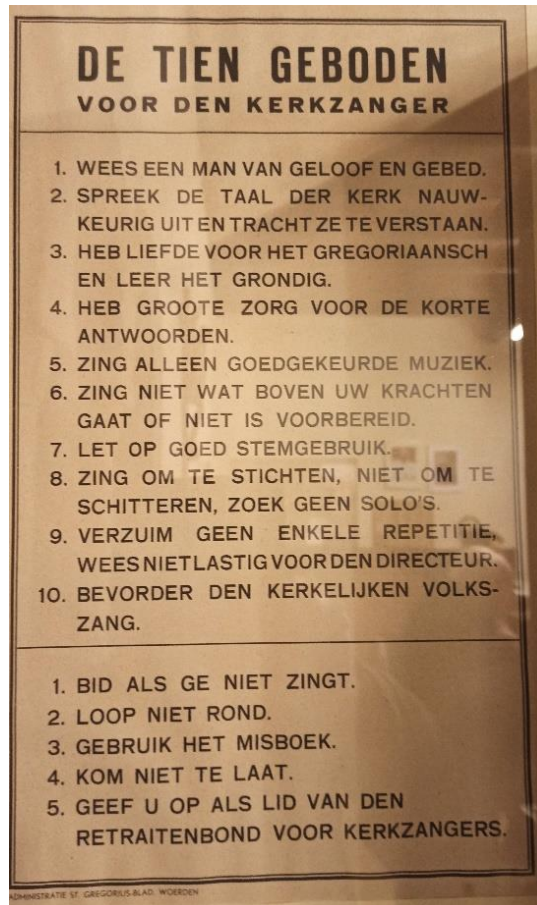
JV

*_*_*_*_*

Vaarwel Lourdeskerk

De schola heeft vanaf haar oprichting voor haar repetities gebruik mogen maken van de Lourdeskerk. Jaar in, jaar uit heeft de schola voor haar repetities op dinsdagavond gebruik mogen maken van wat heette 'de Lourdeskamer'. De scholazangers van dit moment kennen de Lourdeskamer van binnen en van buiten,

maar dat geldt ook voor de 24 scholazangers die hen voorgingen. Bijna 35 jaar lang hebben de scholazangers met zijn allen gezeten rond de enorme tafel in het midden van die Lourdeskamer en stonden zij bij het zingen rond die tafel. Ze hebben ook allen aan de muur de portretten gezien van de voormalige pastores van de Lourdeskerk. En wat ook niemand zal zijn ontgaan is de ingelijste print van een vergeelde versie van "De Tien Geboden Voor Den Koorzanger".

De regels blijken te zijn opgezet door de Sint-Gregoriusvereniging, een vereniging die in 1878 werd opgericht. De kerkmuziek diende zich te baseren op het Gregoriaans, de geautoriseerde muziek van de Rooms-katholieke kerk. Ook wel genoemd: het volmaakste toonbeeld van kerkmuziek. De doelstelling van de Gregoriusvereniging vond in 1903 zijn bekroning in de encylik Motu Proprio van paus Pius X. Dit pauselijk schrijven stelde hoe de ware kerkelijke muziek moet zijn: ze moet heilig zijn, ze moet echte kunstwaarde hebben, ze moet algemeen zijn en voor iedereen begrijpelijk. En dat alles moet met deze tien geboden voor de koorzangers nog beter voor elkaar komen, meende men aan het begin van de 20^e eeuw. Zó oud is dit lijstje. Tja.

JV

*_*_*_*_*

Nationale belangstelling voor de koortsboom Overasselt

Eind mei 2022 is de koortsboom in Overasselt genomineerd als boom van het jaar 2022. Bij de nominatie die ik deed liet ik de boom zijn eigen verhaal vertellen.

"Ik ben een zomereik, aangeplant in 1903. Als ik terugdenk aan die tijd denk ik echt niet aan de zomer. Nooit eerder viel er zoveel regen als in 1903 en in de zomer van dat jaar was de temperatuur gemiddeld drie graden lager dan normaal. Maar, die kou en nattigheid hebben mij wel gesterkt. Ze maakten me tot wie ik ben.

Al bijna 120 jaar sta ik hier, pal naast wat er over is van de voormalige Sint-Walrickkapel. Ik groeide in al die jaren ver boven de brokstukken van de muren uit en ik bied met mijn brede kroon nu schaduw aan bezoekers hier. De restanten van die kapel zagen er in 1903 trouwens precies zo uit als nu. Op een foto uit 1903, die nu gemaakt had kunnen zijn, zie je dezelfde vier brokken muur zichzelf omhoog steken. Ik ben momenteel ongeveer 18 meter hoog en ik heb een omtrek van 2,5 meter. Ik sta op bijzondere plek. Hier hebben de benedictijnen in de 10^e eeuw een klooster gesticht. De plek was eeuwenlang een bedevaartsoord.

Mij wordt geneeskracht toegedicht. Aan koorts lijdende bedevaartgangers plachten hier ter plaatse genezing af te smeken voor hun eigen of voor andermans ziekte. Door een door de zieke gedragen kledingstuk in mijn takken te hangen!. Ze doen dat in de veronderstelling dat ik het daarin aanwezige koortsvocht opneem, en dat ik de ziekte daarmee als het ware overneem. Tot op de dag van vandaag wordt er van allerlei lijfgoed in mij opgehangen. In maart 2020 kwamen daar ook mondkapjes bij.

Over mij bestaan veel legenden. Karel de Grote zou in het jaar 777 bij een van mijn voorgangers genezing hebben gevonden. Dat is lang geleden.

Van meer recente datum is dat zangers van de gregoriaanse Schola, genoemd naar deze "Karolus Magnus", jaarlijks op paaszaterdag een ochtendconcert op deze plek verzorgen.. Bij zonsopgang komen zij - gekleed als monniken en begeleid door het gekwetter van vogels - in processie uit de bossen tevoorschijn en brengen met aloude gregoriaanse gezangen een ode aan het leven. Ik vind dat prachtig en ik geniet daar van.

Ik zie dat de mensen ook van mij genieten. Het hele jaar door. Recht tegenover mij is een bankje geplaatst, met daarop een tekst die over mij gaat: 'De koortsboom', zo staat er, 'biedt al jaren troost en hoop dat het beter wordt en dat we elkaar weer kunnen omarmen als we elkaar nodig hebben'. Die woorden zijn van het gemeentebestuur van Heumen en daar ben ik eigenlijk wel trots op. Soms omarmen de mensen op het bankje elkaar.

Ik hoorde dat ik genomineerd ga worden tot boom van het jaar 2022. Nou, dan is het goed dat je het verhaal ook eens van een ander hoort, toch?"

Nederlandse boom van het jaar word je niet zo maar. Eerst moet elke provincie een keuze maken uit de ingediende voorstellen. Dat gebeurde in alle provincies. En de provincie Gelderland koos zowaar voor de koortsboom in Overasselt en stelde deze kandidaat voor de titel van nationale boom van het jaar. Toen dit erop zat, werd het een kwestie van stemmen verwerven en van stemmen tellen. De boom met de meeste stemmen wordt boom van het jaar. Zo simpel is het.

Om een lang verhaal kort te maken: de koortsboom is daarbij op de tweede plaats geëindigd. De meeste stemmen gingen naar de Markiezeneik die staat in het bos op het landgoed Amelisweerd dat vanwege de verbreding van de naastgelegen autoweg met kap wordt bedreigd. De koortsboom heeft het moeten afleggen tegen de vele

actiegroepen die zich inspanden om de kap van oude bomen in Amelisweerd te voorkomen. Daarmee werd de boomverkiezing dit jaar nogal gepolitiseerd, zou je kunnen zeggen. Het ging bij de Markieze-neik in Utrecht immers niet zozeer om het verhaal van de boom of om wat hij allemaal had meegemaakt, maar om het feit dat hij in zijn voortbestaan bedreigd werd. Wat actiegroepen die dit aan de kaak stellen met zijn allen vermogen, wordt duidelijk als je het (hieronder opgenomen) aantal uitgebrachte stemmen ziet. Amelisweerd won glorieus.

Maar niet getreurd! De koortsboom zelf trekt het zich ook niet aan. Die heeft andere zorgen, pardon, die heeft zorg voor anderen.

JV

Uitslag van nationale boomverkiezing:

1.	De Markieze-neik op landgoed Amelisweerd, Utrecht	- 36.693 stemmen
2.	De Koortsboom, Overasselt, Gelderland	- 1.374 stemmen
3.	De monumentale vleugelnoot, Hoofddorp, Noord-Holland	- 971 stemmen
4.	De stille getuige in Bakkeveen, Friesland	- 910 stemmen
5.	De Paasbergeneik, Odoorn, Drenthe	- 830 stemmen
6.	De Bakenboom, Deventer, Overijssel	- 808 stemmen
7.	De Philipsboom, Eindhoven, Noord-Brabant	- 603 stemmen
8.	De beuken bij Greupkerk, Oud-Beijerland, Zuid-Holland	- 508 stemmen
9.	De gewone rode beuk, Veendam, Groningen	- 490 stemmen
10.	De Wachters en Waaiers bij de Geul, Valkenburg, Limburg	- 319 stemmen
11.	De Homerusboom, Almere, Flevoland	- 249 stemmen
12.	De majestueuze witte paardenkastanje, Zierikzee, Zeeland	- 241 stemmen

Het coronaboompje van de schola

Naast de koortsboom bij Sint Walrick mag nog een boompje in dit verband worden genoemd. Op 30 oktober 2021, tijdens een speciale herdenking van de coronaslachtoffers, hebben twee Heumense wethouders een haagbeuk geplant tegenover de ruïne van Sint-Walrick, terwijl de Schola zong. We schreven daarover in een vorige aflevering.

De Schola heeft nadien gezorgd voor een passend bordje en dat hebben voorzitter Gerard Pieters en penningmeester André Weel eind oktober 2022, dus bijna een jaar later, bij deze haagbeuk neergezet.

Op de foto ziet u hoe het er uit ziet. We hopen dat het boompje het redt, want het heeft nogal geleden van de droogte afgelopen zomer. Gelukkig bevinden zich tientallen kleine groene knopjes op zijn takken.

André Weel

*_*_*_*_*

Uitvaarten

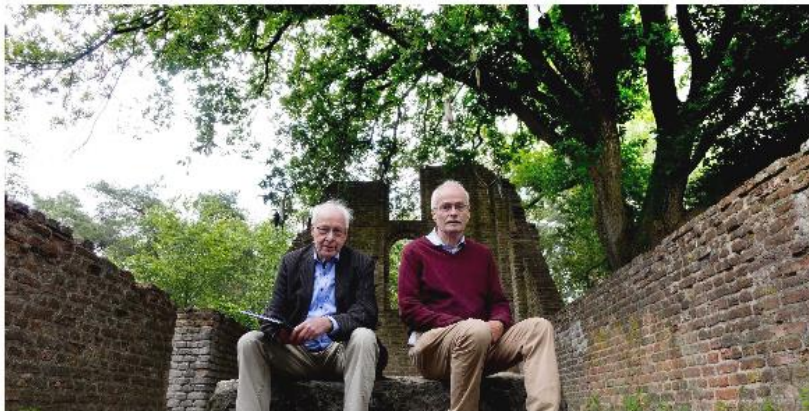
De schola heeft in de tweede helft van 2022 de zo vertrouwde requiemgezangen bij uitvaarten en afscheidsdiensten nauwelijks ten gehore kunnen brengen. Op 5 mei 2022 gebeurde dat voor het laatst. Waar normaal ieder half jaar ons toch zeker ca. 10 keer een verzoek bereikt, bleef het na mei 2022 doodstil. In de tweede helft van 2022 heeft de schola slechts bij één uitvaart gezongen, een bijzondere uitvaart. Het betrof Ton Hollaardt, de broer van onze dirigent. Op het priesterkoor van de Paterskerk in zijn woonplaats Venray vond op vrijdag 28 oktober zijn afscheid plaats.

JV

*_*_*_*_*

Artikel over schola in Drieklank van september/ oktober 2022

'Een zaal vol aandachtig luisterende jongeren'

Stan Hollaardt en Jos Verhagen bij de koortsboom bij Sint Walrick

Bij de term 'gregoriaans' denken veel mensen misschien aan stokoude saaie gezangen in de katholieke kerk. Voor zover ze er al een beeld bij hebben. Het koor Schola cantorum Karolus Magnus heeft dan ook een missie.

Dirigent Stan Hollaardt, die ook het Gregoriaans koor in de Ontmoetingskerk leidt en bestuurssecretaris en zanger Jos Verhagen zijn met hart en ziel verbonden aan het gregoriaans. "We willen het authentieke gregoriaans als kostbaar cultureel en liturgisch erfgoed bewaren en propageren. Maar het ook in deze tijd plaatsen." Met name over dat laatste ging ons gesprek.

De stem van Titus Brandsma
Op 4 september bracht het koor

in de Ontmoetingskerk onder andere gregoriaanse gezangen over het leven van Titus Brandsma ten gehore. Stan had zich bij het samenstellen van het programma laten inspireren door de heilige, die in 1942 in de gevangenis schreef 'Beata solitudo, ik ben helemaal thuis in mijn kleine cellertje.' "Ik zocht naar de oorsprong van deze tekst en vond deze onder andere bij de kartuizer-moenniken. In hun strenge kloosterorde, gesticht in 1048, streefden ze naar verlichting door stilte en

eenzaamheid." Stan vond een toepasselijke tekst en zette die op muziek om zo de stem van Brandsma te vertolken. Beiden kijken met voldoening terug op het optreden.

The Martyred Virgins
Ons gesprek vervolgt over 'The Martyred Virgins', een gregoriaans eerbetoon aan vrouwen die overal op de wereld slachtoffer werden en worden van uiteenlopende vormen van geweld, "een eeuwenoud en actueel probleem. De heilige

vrouwen die als martelares worden vereerd, zijn voor hun dood vaak verkracht. Je kunt ze zien als voorvechters van alle misbruikte vrouwen." De koorleden schreven zelf een moderne litanie over verkrachte vrouwen en aantasting van de menselijke integriteit. Ze werd in het Latijn vertaald en door Stan getoonzet volgens een aloud stramien van het fenomeen 'litanie'. Net voor de pandemie trad de Schola hiermee in Amsterdam op bij 'Faces of Rape', een tentoonstelling van een kunstenares die zo'n 35 portretten had gemaakt van ooit verkrachte vrouwen. "We zijn zingend in processie langs de portretten gelopen. De teksten zijn niet vrolijk, maar de melodieën geven hoop. Alle aanwezigen en ook wijzelf, allemaal mannen, ervoeren het als een ontroerend reinigingsritueel."

Troost in coronatijd

In de Middeleeuwse pestepidemieën werden veelvuldig missen opgedragen om vergeving en genezing. Men zag de ziekte als een straf van God. Nu zien we dat gelukkig anders, maar op veler verzoek actualiseerde het Vaticaan dat oude misformulier voor de coronapandemie. Het nieuwe formulier, in het Latijn, werd wereldwijd verspreid maar het waren louter teksten. Stan zocht er gregoriaanse muziek bij die deze ondersteunt. "Na het nodige uitstel vanwege de pandemie, zongen we de mis op 12 september vorig jaar in de St. Stevenskerk. En daarna op Allerzielen in de open lucht bij de ruïne van de St. Walrick en de koortsboom in Overasselt. Een van oudsher heilige plek. We zongen daar voor allen die

De Schola Karolus Magnus

lijden en geleden hebben."

Paaszingen

De Schola komt overigens vaker op die bijzondere plek. "Sinds 2007 lopen we daar in de vroege ochtend van Paaszaterdag als Benedictijner monniken in processie naar de koortsboom en naar de ruïne. Dan zingen we over de opkomst van het zonlicht, de opstanding van Christus en het leven na de dood. Er zijn altijd veel mensen, maar toch is het stil en ingetogen."

Festival 'Le Guess Who?'

In 2016 was de Schola present op dit jaarlijkse internationale jongerenfestival voor moderne vernieuwende muziek in Utrecht. De Amerikaanse gastcurator van het festival, Julia Holt, wilde gregoriaanse gezangen op het programma en de Schola kreeg de eer. "We zongen toen onder andere de litanie van de Martyred Virgins. Voor een zaal vol aandachtig luisterende jongeren, die vast onbekend waren met het gregoriaans, maar ons bedankten."

Hartenwens

En begin dit jaar was de Schola

in de kapel van een Brabant verzorgingshuis. Een oude bewoonster wilde zo graag nog een keer een gregoriaanse liturgie bijwonen. Aan de verzorger lichtte ze toe: 'Ge verstoat er nie veul van, moar het komt recht bij oe binne'. De Schola vervulde deze hartenwens en mevrouw genoot, te midden van haar familie. Twee weken later overleed ze. "Het was fijn dat we dit nog voor haar konden doen."

Stan en Jos voltooiden overigens ook het boek van Jacques Janssen

(overleden in 2018). Zondag 9 oktober zingen Schola en Gregoriaans koor in de kerk in Berg en Dal, zie pag 19.

Ik ben onder de indruk van wat de Schola doet om het gregoriaans levend te houden en van hoe die eeuwenoude muziek kan aansluiten bij ons leven vandaag de dag.

– Brigitte van Dam

*_*_*_*_*